

лася більш широкими правами, ніж за магдебурзьким правом. Магдебурзьке право обмежувало права жінки і суперечило звичаєвому праву України.

4. Магдебурзьке право застосовувалося на Україні не тільки в магістратських судах, але і в судах полкових і сотенних, де воно з'явилося як доповнення до Литовського статуту.

5. Норми магдебурзького права зберігали нерівність залежно від соціального стану і статі людини.

6. Якщо за магдебурзьким правом заповіт складався у присутності семи свідків, то за Литовським статутом та українським звичаєвим правом – двох-трьох свідків.

7. У 70-80-х роках XVIII ст. в результаті політики царського уряду, спрямованої на скасування будь-якого місцевого самоврядування, в Україні було остаточно ліквідовано гетьманство (1764 р.), зруйнована Запорізька Січ (1775 р.), скасований полковий, військовий та адміністративно-територіальний устрій (1783 р.). В Україні розповсюджується система адміністративно-територіального поділу як і в Російській імперії, затверджується російська система місцевого управління за зразком центральної Росії. З часом, коли було знищено українську державність, було знищено і звичаєве право, як одне із джерел національного права України, а також скасовано магдебурзьке право.

Таким чином, правдиве, всебічне і ґрунтовне дослідження всіх маловідомих аспектів нашого історичного минулого допомагає краще з'ясувати, що сучасна незалежна Україна є спадкоємицею всієї правової спадщини, що

протягом віків створювалась на українській землі. Тому витоки національного права України сягають своїм корінням звичаєвого права давніх слов'ян, класичних джерел права Київської Русі, Великого Князівства Литовського і Речі Посполитої. Його історія неможлива і без тих правових інститутів, що діяли на території українських земель у складі Російської, Австро-Угорської і Османської імперій.

ЛІТЕРАТУРА

1. Круглова Т.О. Магдебурзьке право у Києві: пошук крапки відрахунку. –К.: Знання, 1999.
2. Лашенко Р.М. Лекції по історії українського права. –К., 1998.
3. Українське державотворення: не витребуваний потенціал: Словник-довідник /За ред. О.М. Мироненка. –К.: Либідь, 1997.
4. Яковенко Н.М. Нарис історії України з найдавніших часів до кінця XVIII ст. –К., 1997.
5. Юшков С.В. История государства и права СССР. –М., 1947. –Ч.1.
6. Хрестоматія пам'яток феодального государства и права стран Европы, Саксонское Зерцало. –М., 1961.
7. Історія українського права /За ред. О.О. Шевченка. –К.: Олан, 2001. –214 с.
8. Лапко И.И. Литовський статут 1588 г. –Каунас, 1938. –Т.ІІ. –Раздел 8. –Арт.1-9. –С.338-342.

Надійшла до редколегії 28.10.2003

НЕЛИН А.И. К ВОПРОСУ НАСЛЕДСТВА ПО МАГДЕБУРГСКОМУ ПРАВУ

Рассмотрена практика применения магдебургского права в отношении вопросов наследства на территории Украины в XV-XVI веках.

NELIN A.I. TO THE QUESTION OF THE INHERITANCE UNDER THE MAGDEBOURG LAW

Practice of application of the Magdebourg law is considered concerning questions of a inheritance in territory of Ukraine in XV-XVI centuries.

УДК 341.645.5

**В.С. СЕМЕНОВ, канд. юрид. наук, проф.
В.М. ПОГОРЕЦЬКИЙ**

Національна юридична академія України ім. Ярослава Мудрого

МІЖНАРОДНИЙ КРИМІНАЛЬНИЙ СУД: СТВОРЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Щодо питань удосконалення міжнародного кримінального судочинства розглянуті історичні аспекти створення та функціонування Міжнародного кримінального суду.

У липні 2002 року набрав чинності підписаний у 1998 році в Римі Статут Міжнародного кримінального суду [1], який має юрисдикцію щодо злочинів, що викликають занепокоєння всього світу. Серед них основне місце займають злочини проти людства. Однак компетенція Суду

не обмежується лише міжнародними злочинами. І таке розширення компетенції абсолютно виправдане, бо було би нелогічно наділити Суд повноваженнями по здійсненню судочинства щодо міжнародних злочинів і паралізувати його роботу, не надавши йому можливості захищати

інтереси правосуддя. Тому ст.70 Статуту поширює юрисдикцію Міжнародного кримінального Суду на такі діяння, як дача неправдивих свідчень, здійснення тиску на свідків і посадових осіб Суду, вимагання чи одержання хабара посадовою особою Суду, вчинених навмисно, а ст.71 дає йому можливість карати осіб, які є присутніми у Суді, за недозволену поведінку.

Здавалося би, на перший погляд, що нарешті міжнародна світова спільнота зробила важливий крок по забезпеченню належної міжнародно-правової охорони людських інтересів, але, як свідчить практика, це не зовсім так. Незважаючи на те, що людство вже багато століть займається пошуком надійних засобів міжнародного забезпечення прав і свобод людини, йому ще не вдалося знайти систему, яка би повністю вирішувала усі правові проблеми. Міжнародний кримінальний Суд узяв за основу результати плідної праці багатьох міжнародних трибуналів, конференцій, з'їздів, але, йому ще не достає років досвіду, прецедентних норм. Будь-яке внутрішньодержавне кримінальне законодавство формувалось та удосконалювалось багато десятиліть, коли Статут Міжнародного кримінального Суду існує тільки п'ять років. За цей строк його ратифікував досить невеликий відсоток держав.

Ще однією з головних проблем на шляху удосконалення міжнародного кримінального судочинства є протиріччя у його матеріальній базі. Визначення багатьох міжнародних злочинів змінювалось з роками, але й зараз вони не в повній мірі задовольняють усі держави. Насамперед, це стосується злочину агресії, який в Статуті Міжнародного кримінального Суду поки що має лише декларативний характер.

Вирішення цих проблем та удосконалення міжнародного законодавства є важливим науково-практичним завданням для вчених-юристів. Серед них варто зазначити роботи В.Ф. Антипенко [2], А.А. Маєвської [3], Аслана Абашидзе [4]. Основною метою цих робіт є визначення дій, що підпадають під поняття "злочини проти людства", вивчення складу кожного окремого злочину, формулювання теоретичних положень і практичних висновків на розвиток і закріплення цього поняття в міжнародному публічному праві, а саме у такій його галузі, як міжнародне кримінальне право.

Вбачається, що не можна всебічно розглянути ці проблеми без звертання до праць таких видатних діячів минулих століть, як Гуго Гроцій [5], Г.Ф. Шершеневич [6], Джон Локк [7] та ін. Ці філософи присвятили своє життя проведенню паралелей між природним та позитивним правом, займалися розробкою концепції "справедливої війни", чим внесли вагомий внесок у розвиток концепції міжнародного судочинства.

Отже сьогодні існує багато наукових робіт, присвячених вищезазначеним проблемам, але основні питання, пов'язані із здійсненням міжнародного кримінального судочинства, залишаються ще не вирішеними. До них належать: неможливість у всіх випадках застосувати міжнародне законодавство (це пов'язано з відсутністю чітко

налагодженого механізму реалізації міжнародних судових рішень), протиріччя у міжнародному законодавстві, відсутність належного практичного досвіду, тощо.

Для того, щоб зрозуміти, які саме недоліки й досягнення має Міжнародний кримінальний Суд треба почати з історії його створення. Таким чином, основним завданням статті є простежити шлях створення Суду, проаналізувати його перспективи, знайти недоліки у системі міжнародного судочинства та вказати можливі шляхи їх виправлення.

За всю історію людства було багато війн, під час яких грубо порушувались права людини, учинялись злочини проти людяності, інші воєнні злочини. Варто тільки згадати наполеонівські війни або Першу Світову Війну. Під час цих подій загинуло більше мільйона людей, але покарані воєнні злочинці не були. На той час не було надійної системи захисту міжнародних прав. У ХХ ст. почалися спроби створити міжнародний кримінальний суд і міжнародний кримінальний кодекс. До цієї справи були залучені не тільки окремі вчені, але й міжнародні спілки: Асоціація міжнародного права, Міжпарламентський союз, Асоціація міжнародного кримінального права, Міжнародна кримінально-пенітенціарна комісія, Міжнародне бюро з уніфікації міжнародного кримінального права та ін. У результаті було внесено низку пропозицій щодо організації міжнародного кримінального суду, розроблено кілька проектів міжнародного кримінального кодексу.

Перший проект міжнародного кримінального кодексу з'явився ще в 1832 р. У 1908 р. побачив світ проект кодексу Делін'єра, що містив, зокрема, кримінальні закони. Були розроблені проекти міжнародних кримінальних кодексів професорів Пелла, Левіта, Сальдана. Інтенсивно ідея створення міжнародного кримінального суду та розробки міжнародного кримінального кодексу почала розвиватися у 30-ті роки ХХ ст., але Друга Світова Війна, перервала цей процес.

Коли виникло питання про організацію Міжнародного трибуналу для покарання головних воєнних злочинців після II світової війни, жоден з вище підготовлених проектів міжнародного кримінального суду не був використаний. Замість них були створені статuti Нюрнберзького й Токійського трибуналів. Вони містили класифікацію злочинів, які раніше не були сформульовані, а саме: злочини проти миру, воєнні злочини та злочини проти людяності.

Нюрнберзький і Токійський трибунали створили найважливіші прецеденти для подальшого розвитку міжнародного права. Були утворені кілька комітетів для їхньої кодифікації. Представники багатьох держав рекомендували створити міжнародний кримінальний суд як засіб реалізації принципів трибуналів.

У 1946 р. Генеральна Асамблея ООН створила Комітет із кодифікації міжнародного права, завданням якого була підготовка кодексу міжнародних злочинів, заснованого на статутах Нюрнберзького і Токійського трибуналів. Було також вирішено включити до переліку злочинів геноцид як міжнародний злочин. ЕКОСОП займався розробкою проекту конвенції про геноцид, що була прийнята

на четвертій сесії Генеральної Асамблеї ООН і містила норму про створення міжнародного кримінального суду для розгляду справ, пов'язаних із злочинами геноциду. Конвенція про попередження злочину геноциду та покарання за нього від 9 грудня 1948 р. (ст.6) передбачала, що особи, обвинувачені у вчиненні геноциду, повинні бути судимі у компетентному суду тієї держави, на території якої було вчинене це діяння, чи таким міжнародним кримінальним судом, який може мати юрисдикцію щодо держав, які приєдналися до Конвенції й визнали юрисдикцію такого суду. Такий суд так і не був створений.

Головним внеском Нюрнберзького трибуналу у розвиток концепції міжнародного кримінального суду було визначення низки злочинів проти людства міжнародними злочинами; визнання злочином ведення агресивної війни; створення фундаментальних нормативних актів для подальшого розвитку цієї концепції. Але незважаючи на те, що створення трибуналів у Нюрнбергу і Токіо було прецедентним актом, вони містили низку недоліків.

Один з обвинувачених – Рібентроп у своїх мемуарах [8] писав: “Як причини, з яких Нюрнберзький процес не є переконливим ні в юридичному, ні в політичному відношенні, назву наступні:

1. Суд складався тільки з представників держав-переможниць, однобоко зацікавлених у засудженні обвинувачених. Вони були суддями у своїй справі, що суперечить будь-якому уявленню про право.

2. Суд засудив обвинувачених на підставі Статуту, створеного постфактум. Цим був порушений інший фундаментальний принцип права: нема покарання без закону

3. Твердження про так звану змову в результаті слухання справи було скасоване як неправдиве. Але вирокі виносилися і з цього пункту також.

4. Безперечно було доведено, що, якщо дії Німеччини у Польщі були агресивною війною, то СРСР був учасником цієї агресивної війни”.

У післявоєнні роки розробкою концепції міжнародного злочину займався А.Н. Трайнін [9].

У 1950 р. Комісія міжнародного права ООН надала Генеральній Асамблеї ООН текст семи нюрнберзьких принципів, що стали невід'ємною частиною міжнародного права. Генеральна Асамблея ООН заснувала комітет, який повинен був вивчити різні альтернативи для створення Міжнародного кримінального суду. У 1955 р. Комісія надала інший текст: проект Кодексу злочинів проти миру і безпеки людства, де були перелічені 12 міжнародних злочинів. У цей же час вона рекомендувала створити Міжнародний кримінальний суд.

Ще у 1952 р. комітет підготував проект статуту Міжнародного кримінального суду. Це призвело до створення нового комітету, який мав переглянути проект статуту Генеральній Асамблеї ООН. Однак цього не сталося через політичні причини (“холодна війна”). 26 листопада 1968 р. Генеральна Асамблея ООН прийняла Конвенцію про нестосовування строків давнини до воєнних злочинів і злочинів проти людства. Ця угода була етапом подальшого

розвитку міжнародного кримінального права.

У 1989 р. Тринідад і Тобаго виступили в Генеральній Асамблеї ООН з пропозицією заснувати постійний Міжнародний кримінальний суд, який би розглядав справи, пов'язані з міжнародною торгівлею наркотиками. Комісія міжнародного права ООН почала попередню роботу і 16 липня 1993 р. надала Генеральній Асамблеї ООН проект Статуту суду. Згодом Генеральна Асамблея ООН заснувала тимчасовий комітет, завданням якого був перегляд первісного проекту Статуту. Після року роботи, Комітет закінчив роботу і передав свої повноваження Підготовчій комісії, створеній згідно з рішенням ГА ООН 50/46 від 11 грудня 1995 р. Ця комісія продовжила роботу зі складанням статуту і запланувала дипломатичну конференцію, що була проведена в Римі з 15 червня по 17 липня 1998, де підготовлений проект був ретельно досліджений міжнародним співтовариством. Після чотирьох тижнів важких переговорів 120 державами був схвалений Статут Міжнародного кримінального суду. 20 липня 1998 р. почався процес ратифікації.

Проміжним етапом розвитку концепції злочинів проти людства було створення двох міжнародних трибуналів – Югославського 1991 року й Руандійського 1994 року. Як і Нюрнберзький, обидва ці трибунали також були створені постфактум всупереч правилам дії закону у часі, але завдяки ним була розроблена нова концепція злочину проти людяності, як такого, що може вчинятися не тільки під час воєнного конфлікту між різними державами, а й під час громадянської війни.

Отже, незважаючи на досить тривалий час розвитку концепції міжнародного злочину, людство все ж таки підійшло до того моменту, коли, застосувавши попередню працю, можна створити міжнародний нагляд за особливо небезпечними злочинами, злочинами проти людства. Міжнародний кримінальний суд є механізмом, уповноваженим запобігати й зупиняти міжнародні злочини і заарештовувати міжнародних злочинців. Визначення злочинів проти людства у статуті Міжнародного кримінального суду узагальнило досвід усіх трибуналів. У ньому перелічені майже усі міжнародні злочини, яким людство дало визначення за роки плідної праці. Сучасне міжнародне право містить багато міжнародно-правових норм щодо захисту прав людини, у яких йдеться про запобігання деяким злочинам проти людства таким, як апартеїд, геноцид, насильницьке зникнення, расова дискримінація та ін. Україна підписала Статут Міжнародного кримінального суду і для того, щоб закріпити свою політику нейтральної держави має ратифікувати його. Звичайно, багато перспектив здаються приманливими. Остання війна в Іраку продемонструвала усю безпорядність міжнародної світової спільноти. Через цю війну було зроблено багато кроків назад у розвитку міжнародного права. Усьому людству США продемонструвала перевагу права сильнішого над правом гуманним. Але хочеться сподіватись, що з роками буде все ж таки винайдено спосіб усебічного повного захисту міжнародних прав та свобод від будь-якого пося-

гання, і вбачається, що створення Міжнародного кримінального суду, розробка міжнародних кримінальних, кримінально-процесуальних норм – це один з кроків на шляху до цієї мети.

ЛІТЕРАТУРА

1. <http://www.Iccnow.org/Romearchive/Romestatute/Rome-e.doc>
2. Антипенко В.Ф. Борьба с современным терроризмом: международно-правовые подходы. –К., 2002. –723 с.
3. Маевская А.А. Международный уголовный Суд: организация и структура // Проблемы законности: Респ. міжвідомч. наук. зб. /Відп. ред. В.Я. Тацій. –Харків: Нац. юрид. акад. України. –1999. –Вип.39. –С.199-203.
4. Абашидзе Аслан. Вопросы юрисдикции Международного уголовного суда и взаимоотношения с Советом Безопасности ООН // Международный уголовный суд и

позиция России: Материалы конф. –М.: Фонд «Гласность», 2000. –С.34-36.

5. Гуго Гроций О праве войны и мира. –М.: Госкориздат, 1956. –С.6-44.
6. Шершеневич Г.Ф. Общая теория права. –М., 1910. –Вып.1. –С.281.
7. Локк Д. Избранные философские произведения. –М., 1960. –Т.2. –С.8.
8. Иоахим фон Риббентроп. Между Лондоном и Москвой: Воспоминания и последние записи. –М.: Мысль, 1996. –С.219.
9. Трайнин А.Н. Защита мира и борьба с преступлениями против человечества. –М.: АИ СССР; Ин-т права им. А.Я. Вышинского, 1956. –300 с.

Надійшла до редколегії 29.10.2003

СЕМЕНОВ В.С., ПОГОРЕЦКИЙ В.Н. МЕЖДУНАРОДНЫЙ УГОЛОВНЫЙ СУД: СОЗДАНИЕ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ

В отношении вопросов усовершенствования международного уголовного судопроизводства рассмотрены исторические аспекты создания и функционирования Международного уголовного суда.

SEMENOV V.S., POGORETSKY V.N. THE INTERNATIONAL CRIMINAL COURT: CREATION AND PROSPECTS OF DEVELOPMENT

Concerning questions of improvement of the international criminal legal proceedings historical aspects of creation and functioning of the International criminal court are considered.

О.О. ТЕЛИЧКІН

канд. психол. наук

Національний університет внутрішніх справ

УДК 341.176:35.078

ПРО ПОНЯТТЯ МІЖНАРОДНОГО АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА

Розглядаються поняття, предмет, джерела, цілі і основні принципи міжнародного адміністративного права як окремої галузі адміністративного права.

Зростання ролі міжнародних організацій та їх допоміжних органів як провідних суб'єктів у галузі забезпечення міжнародного миру і безпеки протягом останніх десятиріч актуалізує питання визначення правових засад їх діяльності. Традиційно прийнято вважати, що діяльність з підтримання або відновлення миру регулюється виключно міжнародним публічним правом, зокрема, його окремою галуззю – правом міжнародної безпеки, в той час як діяльність міжнародних організацій – правом міжнародних

організацій. Предмет міжнародного публічного права становлять відносини між державами, державами і політичними закладами державно-правового характеру, міжнародними організаціями, державами та міжнародними організаціями тощо [1, с.143].

Правом міжнародних організацій регулюються питання створення, юридичного статусу міжнародних організацій, умов членства в них, характеру й обсягу повноважень, структури та процесуальних аспектів діяльності їх органів,